

Katonai Logisztika 2018. évi 1-2. szám

Dr. Gáspár Tibor**INTEGRÁCIÓS KÍSÉRLETEK 1953 – 1989 KÖZÖTT**

DOI: 10.30583/2018/1-2/229

Absztrakt:

A jelen írás egy nagyobb kutatási téma – A Magyar Honvédség logisztikai rendszerének története – következő fejezete. Az 1949. évi átalakulással megszűnt, integrált anyagi-technikai biztosítási rendszert többször is megpróbálták visszaállítani különböző formákban. E folyamat állomásait mutatja be a tanulmány.

Kulcsszavak: *anyagi, fegyverzeti és technikai, anyagi és technikai.*

Az Anyagi Főcsoportfőnökség 1949. évi megszüntetését követően több integrációs kísérlet is megfigyelhető a magyar hadsereg ellátási rendszerében.

A minisztérium átszervezésére 1953. december 1-vel került sor. Itt is csökkentették a létszámot. Az új felépítés szerint a miniszternek a Honvédelmi Minisztériumban tizenöt közvetlen alárendelt szerve lett:

- a Honvédelmi Miniszter titkársága,
- a Magyar Néphadsereg Vezérkara,
- **a Fegyverzeti és Technikai Főfelügyelőség,**
- a Politikai Főcsoportfőnökség,
- a HM Csoportfőnökségek Politikai Osztálya,
- a Légierő Parancsnoksága,
- az Országos Légvédelmi Parancsnokság,
- a Tüzérparancsnokság,
- a Páncélos Parancsnokság,
- a Műszaki Parancsnokság,
- a Harckiképzési és Testnevelési Csoportfőnökség,
- a Katonai Tanintézetek Csoportfőnöksége,

- a Személyügyi Főcsoportfőnökség,
- a Hadtápfőnökség,
- a Pénzügyi Csoportfőnökség.

A HM létszáma a végrehajtott struktúramódosítás és annak révén, hogy több, főleg kiszolgáló szerv létszámát máshol számolták el, az 1952 végén nyilvántartott 4489-ről 2477-re csökkent le. A tiszti létszámban kerekén 600 fős volt a csökkentés.¹

A Fegyverzeti és Technikai Főfelügyelőség létrehozását az indokolta, hogy a januárban megjelent 03/1953. számú miniszteri parancs hatására sem javult kellőképpen a hazai ipar által gyártott fegyverzet, lőszer és katonai műszerek minősége. A Honvédelmi Miniszter 0027/1953. számú, december 23-án kelt tiszti parancsában kinevezte főfelügyelővé Révész Géza altábornagyot².

A Fegyverzeti és Technikai Főfelügyelőség fő feladata volt:

- a hadsereg fegyverzeti és technikai eszközökkel történő ellátásának irányítása és ellenőrzése – a VK ellátási tervek alapján –, valamint a fegyverzeti és technikai eszközök harckész állapotban való tartásának, tárolásának, megőrzésének, használatának és javításának ellenőrzése a csapatoknál és a hadsereg raktárainál;
- ellenőrizni a fegyverzet, lőszer, haditechnikai eszközök és tartalék alkatrészeik folyamatos gyártásának biztosítását;
- irányítani a hadsereg részére szükséges technikai és tudományos kutató káderek kiképzését és továbbképzését.

A Fegyverzeti Csoportfőnökség, a parancs szerint, 1954. január 1-ével az MN Tüzér Parancsnokság állományából a Főfelügyelőség alárendeltségébe lépett a Haditechnikai Intézettel és a Hadmérnöki Ta-

¹ Szervezeti változások a második világháború után a haderőreform kezdetéig. MHVK Hadművelési Főcsoportfőnökség. Tudományos Munkaszervezési Osztály, 1990.

² Révész Géza altábornagy (1902. 08. 31 – 1977. 01. 22) a Szovjetunióban végezte egyetemi tanulmányait. Hadmérnökként került a szovjet hadseregbe 1940-ben. 1944 őszén a szovjet csapatokkal együtt érkezett Magyarországa. Különböző katonai beosztásokat töltött be (katonapolitikai csoportfőnök, katonai elhárító csoportfőnök, fegyverzeti és technikai főfelügyelő). 1954. november 29. és 1957. február 28. között az Országos Tervhivatal elnökhelyettese, ezt követően, 1960. május 13-ig honvédelmi miniszter. Maruzs: i. m. – 114 – 115. oldal.

gozat Parancsnoksággal³ együtt. Új szervezatként jött létre a Főfelügyelőségen a Tudományos káderek osztálya. Tervezve volt az Anyagtervezési Csoportfőnökség átalárendelése is.

A fegyverzeti és technikai főfelügyelőnek történt alárendelés ellenére a Tüzér Parancsnokság állománytáblájában szerepelt a Fegyverzeti csoportfőnökség az alábbi szervezettel:

- Politikai osztály;
- Mozdósítás-tervezési és káder-kiképzési osztály;
- Fegyverzeti ellátó, javító és nyilvántartó osztály;
- Lőszerellátó, -javító és -nyilvántartó osztály;
- Tüzér tudományos technikai és kutató osztály;
- Megrendelő és átvételi osztály;
- Raktár szolgálati és technikai anyagellátó osztály;
- Szemle osztály;
- Pénzügyi osztály;
- Személyzeti alosztály;
- Titkos alosztály.⁴

A parancs az átalárendelésre vonatkozóan a csapatok fegyverzeti szolgálataira nem vonatkozott, ott maradtak a szolgálatok a tüzérparancsnok alárendeltségében (ahol volt tüzérparancsnok szervezve), mivel a technikai felügyelőség csak HM szinten jött létre.

A gyakorlatban a Főfelügyelőség létrejötte elősegítette a gyártási területen jelentkező gondok felszámolását. Ugyanakkor zavart okozott a csapatoknál lévő szolgálatok tevékenységében, mivel több helyen a parancsnokok az átalárendelést helytelenül értelmezték, és kivonták a fegyverzeti szolgálatot a tüzérparancsnok alárendeltségé-

³ A Minisztertanács és a Honvédelmi Minisztérium 1950. június 16-i bizalmas határozatában döntött a „Műszaki Egyetemek és Főiskolák Hadmérnöki Tagozatainak Parancsnoksága” felállításáról. Feladata a hadmérnöki tagozatok katonai tantárgyainak összefogása és egységes irányítása volt. A Parancsnokság hat tagozat munkáját össze, amelyek a következők voltak: páncélos és gépjármű, utásztechnika, katonai híradástechnika, hadírepülő, hadikémia és a fegyverszaki ágazatok. Okvát: i. m. – 106. oldal.

⁴ Markó György: A Honvédelmi Minisztérium szervezete 1945 – 1956. Argumentum Kiadó, 2011. -105 – 106. oldal.

ből, amelyet az MN Fegyverzeti Csoportfőnök 088/ 1954. számú intézkedésére vissza kellett állítani.⁵

A hazai gyártású lőszerекnél a következő problémák jelentkeztek:

- a tüzérségi lőszerекkel gyártott vashüvelyeknél repedések keletkeztek (harckocsival történő lövészetén a vashüvelyek elrepedtek, a lövegben égési károk keletkeztek, és a küzdőtérben tartózkodó kezelőállomány égési sérülést szenvedett.),
- komoly problémák voltak a gyújtók minőségével, nagyon magas volt a selejt aránya,
- a 26 mm-es „zöld” világító- és jelzőtöltények több helyen öngyulladás következtében elégték.⁶

Ezek és a hasonló problémák okai a következők voltak:

- kevés volt az átvevő mérnöki állomány;
- a licencet az ipar nem kapta meg, az ipari fordítók a katonai kifejezéseket nem ismerték, az alkatrészeknek helytelen neveket adtak, amely értetlenséget okozott;⁷
- nem teljesen kiforrott konstrukciók is sorozatgyártási engedélyt kaptak;
- a költségvetésbe olyan termék beszerzése is bekerült, amelyre gyártási dokumentáció még nem állt rendelkezésre;
- a csapatok által nem kipróbált eszközök kerültek rendszerezésre és sorozatgyártásra, ami sok problémát okozott;
- gyártási engedélyeket nem hozzáértő szerv is adott, utána az anyagot nem lehetett felhasználni (pl. vékonyfalú tüzér lőszeres láda);
- a lőszerекnél csak a végtermék ellenőrzése volt előírva,

⁵ HL MN – KGY A II/B – 32/b. A Magyar Néphadsereg Fegyverzeti Szolgálatfőnökség rövid története, 1948 – 1980 közötti időszak.

⁶ HL MN – KGY A II/B – 32/b.

⁷ Dr. Ungvár Gyula nyá. mk. altábornagy közlése: „A Csoportfőnökségen dolgoztam, mint a Szovjetunióban frissen végzett fegyver mérnök. Feladatul kaptam, hogy menjek le Diósgyőrbe, a löveggyárba, mert gond van a termeléssel, a munkások háborognak. A gondot egy fordítási hiba okozta. Az eredeti utasításban, oroszul a következő állt: Az ütőszeg fejét pirosra kell festeni. Az ütőszeg – oroszul „udárnyik”, a köznyelvben élmunkást is jelent. Nem mindegy, hogy az élmunkás, vagy az ütőszeg fejét kell pirosra festeni.”

ezért sok probléma az alkotóelemek (lőpor, gyújtó stb.) gyártásánál jelentkezett;

- a szovjet katonai átvevők tapasztalatait nem kellő mértékben vették át;
- az ipar kötelezve volt a tervszámok teljesítésére, de ez csak engedmények, hétvégi hajrák útján volt lehetséges, amely mind a minőség rovására ment;⁸
- a Nagy Imre miniszterelnök nevével fémjelzett fordulat következménye volt a hadsereg költségvetésének csökkentése, amely a hadiipari megrendelések egy részének visszavonásával járt;
- a kohászat nem minden esetben tudta biztosítani a megfelelő alapanyagokat, ez különösen a lövegcső-gyártásnál jelentkezett;
- teljesen új eszközök gyártása kezdődött meg (lokátorok, híradástechnikai berendezések stb.), amely kezdeti nehézségekkel járt.⁹

A Honvédelmi Miniszter a 037/1954. számú, november 29-én kelt tiszti parancsával a Magyar Néphadsereg Fegyverzeti és Technikai Főfelügyelőségét 1954. december 1-el megszüntette, és a Fegyverzeti Csoportfőnökséget a Magyar Néphadsereg Tüzér Parancsnok alárendeltségébe helyezte, az addig meghatározott feladatainak meghagyása mellett.

A Főfelügyelőség megszüntetésének oka volt az is, hogy a vezérkar Anyagtervezési Csoportfőnökség átalárendelése igazából nem történt meg.¹⁰

A fegyverzeti és technikai főfelügyelő feladatait a Vezérkar Anyagtervezési Csoportfőnöksége vette át, ahol ezért Mérnök-műszaki osztály alakult.¹¹

Az 1956. augusztus 7-én jóváhagyott állománytábla alapján a Honvédelmi Minisztérium szervezete az alábbiak szerint alakult.

⁸ HL MN – KGY A II/B – 32/b.

⁹ Germuska Pál: A magyar közép-gépipar. Hadiipar és haditechnikai termelés Magyarországon 1945 és 1980 között. Argumentum Kiadó, Budapest, 2014. – 239 – 245. oldal.

¹⁰ Szervezeti változások: i. m.

¹¹ Markó: i. m. – 115. oldal.

A honvédelmi miniszter közvetlen alárendeltségében tevékenykedett:

- a Honvédelmi Minisztérium Titkársága;
- a Vezérkar főnöke;
- a Politikai főcsoportfőnökség;
- a Személyügyi főcsoportfőnökség;
- **a miniszter anyagi helyettese;**
- az Országos légvédelmi és légierő parancsnokság;
- a Kiképzési csoportfőnökség;
- a Tüzér parancsnokság;
- a Páncélos és gépjármű csoportfőnökség;
- a Műszaki parancsnokság;
- a Vegyivédelmi parancsnokság;
- a Csapatlégvédelmi szolgálat főnökség;
- a Haditechnikai csoportfőnökség;
- az újonnan felállításra kerülő hadsereg parancsnokság.¹²

A Haditechnikai Intézet 1955. december 28-i rendelettel alakult át Haditechnikai csoportfőnökséggé.¹³

A honvédelmi miniszter anyagi helyettesének alárendeltségében működött a Hadtáp főnökség, a Beruházási csoportfőnökség és a Pénzügyi csoportfőnökség.

A Hadtáp főnökség szervezete:

A hadtáp főnök közvetlen alárendeltjei:

- Üzemanyag osztály;
- Gazdasági osztály,
- Honvédelmi Minisztérium közvetlen csapatok és intézetek ellátó osztálya;
- Ellenőrző osztály;
- Személyügyi alosztály.

¹² Markó: i. m. – 129. oldal.

¹³ Markó: i. m. – 127. oldal.

Törzs:

- Tervezési, szervezési és szállítási osztály;
- Mozdósítási osztály;
- Kiképzési osztály;
- Pénzügyi osztály;
- Főnökség összevont „T” részleg.

A Hadbiztosi csoportfőnökség szervezete:

- Szervezési és tervezési osztály;
- Élelmezési osztály;
- Ruházati osztály;
- Élelmezési és felszerelési anyagokat átvevő osztály és laboratórium;
- Ruházati anyagokat átvevő osztály és laboratórium.

Az Elhelyezési csoportfőnökség alárendeltjei:

- Szervezési, tervezési osztály;
- Felhasználási és karbantartási osztály;
- Beszerző és ellátási osztály.

Az Egészségügyi csoportfőnökség szervezete:

- Szervező és tervező osztály;
- Gyógyító és megelőző osztály;
- Anyagi osztály.

A miniszter anyagi helyettesének közvetlen alárendeltségében működő Beruházási csoportfőnökség szervezete:

- Tervezési osztály;
- Előkészítő osztály;
- Kivitelező osztály;
- Pénzügyi osztály;
- Titkos részleg.

A Pénzügyi csoportfőnökség alárendeltjei:

- Illetmény és munkaügyi osztály;

- Költségvetési osztály;
- Ellenőrzési osztály;
- Titkos részleg.¹⁴

E szervezeti struktúra, működési rend érdemi megvalósulását az 1956 őszi események elsodorták.

A következő integrációs kísérletre 1961-ben, az 5. hadsereg parancsnokságának megalakulásával egyidőben került sor.

1961. augusztus 3-án, Honvédelmi Miniszter 0021/1961. számú parancsa alapján megalakult az 5. hadsereg törzse, amely döntő jelentőségű volt a hadsereg fejlesztésében.¹⁵

Ugyanezen parancs alapján a Honvédelmi Minisztériumban Anyagi-technikai Főcsoportfőnökség jött létre. A parancs szerint a Fegyverzeti Csoportfőnökség a HM Tüzérparancsnokság alárendeltségéből az Anyagi-technikai Főcsoportfőnökség alárendeltségébe került 1961. augusztus 3-tól. Az új főcsoportfőnökség alárendeltségébe került még: a vezérkar anyagtervezési csoportfőnöksége, a páncélos- és gépjárműtechnikai csoportfőnökség, a Haditechnikai Intézet és a korábbi anyagnemfelelős fegyvernemi főnökségek (parancsnokságok) anyagi részlegei.

A haderőnemi seregtest-parancsnokság létrehozása azt a nézetet alakította ki a katonai felsővezetésben, hogy a Honvédelmi Minisztériumra háruló feladatok jelentősen csökkentek, s ebből következően a jövőben "a HM az MN életének, kiképzésének elvi irányítója" lesz csupán.

A honvédelmi miniszter a 0021/1961. számú parancsában az Anyagi-Technikai Főcsoportfőnökség feladatául a következőt szabta meg: *„Az Anyagi és Technikai főcsoportfőnök a kiadott parancsaimnak megfelelően szervezze meg a korszerű anyagi gazdálkodást, biztosítsa a hadsereg rendelkezésére bocsátott eszközök rendeltésszerű és gazdaságos felhasználását, szervezze a hadsereg korszerű technikával és harceszközökkel való*

¹⁴ Markó: i. m. – 134 – 135. oldal.

¹⁵ 45 éves a Szárazföldi Parancsnokság. Szárazföldi Haderő. Különszám. Magyar Honvédség Szárazföldi Parancsnokság Kiadvány, 2006

átfegyverzését és ellátását.”¹⁶

Az ebből kiinduló, 1961. szeptember 5-én megjelent szervezési intézkedést követően nagyméretű szervezeti változás és létszámcsökkenés következett be a Honvédelmi Minisztériumban. Az intézkedés nyomán többek közt megszűnt a tüzérparancsnokság. Helyette a kiképzési főcsoportfőnökség részeként, tüzér csoportfőnökség létesült anyagi részleg nélkül.¹⁷

Az MN Vegyivédelmi Parancsnokság helyett az MN Kiképzési Főcsoportfőnökség állományán belül létrejött az MN Vegyivédelmi Csoportfőnökség 5 fővel, az MN Anyagi – Technikai Főcsoportfőnökség Önálló Vegyivédelmi – Anyagi osztály 6 fővel és az 5. HDS Vegyivédelmi osztály 8 fővel.¹⁸

A Honvédelmi Miniszter 035/1961. számú parancsában bejelentette: „A Magyar Néphadsereg anyagi-technikai főcsoportfőnökévé Lakatos Béla vezérőrnagyot miniszterhelyettesi rangban a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány kinevezte.”¹⁹

Az új alárendeltségbe kerüléssel egyidőben a Fegyverzeti Csoportfőnökségen megszűnt az Ellenőrzési részleg. A csapatok fegyverzeti felszerelésének ellenőrzése a megalakult 5. Hadseregparancsnokság Fegyverzeti osztályának feladata lett. A főcsoportfőnökség létrehozásával egyidőben a Fegyverzeti Csoportfőnökség alárendeltségéből az ipar által gyártott fegyverzeti anyagok átvételét végző Katonai Üzemi Megbizottak a HTI alárendeltségébe kerültek. Ezzel az intézkedéssel a csoportfőnökség részéről megszűnt a gyártott anyagok minőségének alakulására való közvetlen ráhatás lehetősége. Az esetleges minőségi engedmények, reklamációk intézése bürokratikussá vált.²⁰

A főcsoportfőnökség szervezetében a Fegyverzeti Csoportfőnökség megőrizte önállóságát, ezt bizonyítja a Honvédségi közlöny 1962. évi 6. számában megjelent intézkedés: A Magyar Néphadsereg Anyagi és Technikai Főcsoportfőnökség fegyverzeti csoport-

¹⁶ HL HM parancsok 1960 – 1963. 4. doboz

¹⁷ Dr. Csabai Károly, dr. Móricz Lajos: Tények és adatok az 1945 és 1955 közötti évek magyar hadtörténetéhez. Hadtudomány, 1991/2. szám.

¹⁸ Az 1961-ben történt fontosabb szervezési és személyi változások. www.mkle.net

¹⁹ HL MN – KGY A II/B – 32/b.

²⁰ HL MN – KGY A II/B – 32. A Magyar Néphadsereg Fegyverzeti Szolgálat története.

főnökének 6/1962. (HK 6.) Fe. Csf. számú utasítása az MH tisztjei, ht. és tsz. tiszthelyettesei önvédelmi és szolgálati pisztolyainak tárolásáról.²¹

Az Anyagi és Technikai Főcsoportfőnökség 1963. januárjában részletes jelentést készített a Magyar Néphadsereg hároméves fejlesztéséről. A hadsereg 1959. január 1. és 1962. december 31. között 20,8 milliárd Ft-tal gazdálkodott, amelyből 9,5 milliárdot fejlesztésre fordított (ezen belül 156 millió rubel értékben szereztek be új – főképpen légvédelmi célú – haditechnikai eszközöket). A speciális import összege a három év alatt megközelítette az előző 11 évben hasonló célra költött 166 millió rubeles összeget.²²

„A külföldi haditechnikai beszerzés a következőképpen oszlott meg: repülőtechnikára 41,9%, honi légvédelmi eszközökre 35,8%, páncélos technikára 10,2%, tűzérségi anyagra és csapatrakéta-eszközökre 6,2%, híradó anyagra 2,1%, műszaki anyagra 1,6%, vegyivédelmi anyagokra 0,1%, gépjármű anyagokra 2,1% jutott. 3,1 milliárd Ft-nyi eszközt itthon állítottak elő. Ennek megoszlása a következőképpen alakult: fegyverzet, lőszer, lokátor, löelemképző 68,8%, híradástechnika 7,4%, műszaki anyagok 4,4%, vegyivédelmi anyagok 4,3%, gépjárműtechnika 15,1%.”²³

A néphadsereg még így is messze járt az optimális állapottól, egyes fegyvernemeknél és eszközcsoportoknál még így is anyaghiány mutatkozott.

A Honvédelmi Miniszter a 0026/1963. számú, 1963. augusztus 17-én kelt parancsában elrendelte a HM szervezeti módosítását 1963. szeptember 01-i hatállyal. E parancs értelmében a miniszter megállapította:

„Pozitív eredményeket hozott a technikai szervezetek átmeneti koncentrálása. A hadiipar ellenforradalom utáni átmeneti zűlőszagát nagyrészt sikerült felszámolni, a termelést jelentősen fejleszteni, a kutatás, fejlesztés terén bizonyos összhangot megvalósítani. különösen kiemelkedő eredménynek számít a korszerű páncélozott felderítő úszó gépkocsi hazai gyártásának megszervezése, nemcsak

²¹ Honvédségi közlöny 1962/6. szám – 64. oldal. www.mkle.net

²² Germuska Pál: A magyar középépipar. Hadiipari és haditechnikai termelés Magyarországon 1945 és 1980 között. Argumentum Kiadó, Budapest, 2014. – 309 – 310. oldal.

²³ Germuska: i. m.: - 310. oldal.

*saját, hanem a Varsói Szerződés más országai számára is.*²⁴

A miniszter megparancsolta:

"1/b. Az Anyagi és technikai Főcsoportfőnökség eddig végzett munkájáért elismerésemet fejezem ki. A további fejlődés követelményeiből kiindulva szervezetét megszüntetem. Az állományába tartozott:

- Páncélos és Gépjármű-Technikai Csoportfőnökség, valamint a Fegyverzeti Csoportfőnökség önálló szervezettel, közvetlen alárendeltségembe kerül. Új elnevezésük: Páncélos és Gépjármű-Technikai Főnökség, illetve Fegyverzeti Főnökség.*
- Anyagtervezési Csoportfőnökség a Vezérkar szervezetébe;*
- műszaki anyagi osztály a Műszaki Főnökség szervezetébe;*
- vegyivédelmi anyagi osztály a Vegyivédelmi Főnökség szervezetébe;*
- híradó anyagi osztály a Vezérkar Híradó Csoportfőnökség szervezetébe kerül.*²⁵

A 0026/1963. számú HM parancs alapvetően az 1961-ben végrehajtott átalakítás hibáinak beismerése. Ezt egy későbbi elemzés így foglalja össze:

„A létszámcsökkentésből származó előnyök azonban eltörpültek ama hátrányok mögött, amelyek az átszervezés következtében felszínre jöttek. A minisztérium, miután a fegyvernemi főnökségek majdnem teljesen kikapcsolódtak a HM közvetlen csapatok vezetéséből, alkalmatlanná vált a gyakorlati jellegű főparancsnoksági funkciók ellátására. Az anyagtervezési csoportfőnökség átalárendelésével redukálódtak a vezérkar lehetőségei a tervező munkában és az ország háborúra való felkészítésére irányuló tevékenység koordinálásában.

Az anyagi-technikai főcsoportfőnökség létrehozásában a felmerült problémák ellenére voltak pozitív elemek is, amelyek a kibontakozó tudományos és technikai forradalom hatásának helyes felismerését tükrözték. Sajnálatos, hogy ezeket az akkori vezetés nem volt képes kellően kibontakoztatni. Gátló tényező volt ebben az is, hogy a

²⁴ HL HM parancsok 1960 – 1963. 4. doboz.

²⁵ HL MH parancsok 1960 – 1963. 4. doboz.

szövetséges hadseregeknél az idő tájt nem volt még hasonló szerv.

Az Egyesített Fegyveres Erők főparancsnoka által 1962-ben levezetett „DUNA-62” fedőnevű gyakorlat tapasztalatai rámutattak arra, hogy a minisztérium szervezete nem felel meg a főparancsnoksági feladatoknak. Azt is igazolta ez a gyakorlat, hogy túlzottak voltak a hadseregtrőzs létrehozásakor a Honvédelmi Minisztérium különböző szerveinél végrehajtott létszámcsökkentések, s helytelen volt az az intézkedés, hogy a vezérkartól az anyagi-technikai főcsoportfőnökséghez csoportosították át az anyagtervezési csoportfőnökséget. E tapasztalatokból adódó szükséges korrekciókra 1963-ban került sor.”²⁶

A fegyverzeti rendszerek komplexitása felvetette a technikai szolgálati ágak integrációjának szükségességét. Az 1961-63. között működő anyagi-technikai integráció tapasztalatai alapján több elképzelés élt ezekben az években, több munkacsoport tevékenykedett, tudományos alapossággal igyekeztek megtalálni a továbblépés irányát.

A munkacsoport egyik vezetője, Dr. Bencsik István mk. ezredes (később vezérőrnagy, jelenleg nyá. altábornagy) a 70-es években többször publikálta az elért eredményeket.²⁷

Bencsik altábornagy úr így emlékszik vissza a kezdetekre: „a VKF elrendelte az ideiglenes rendszerszervezői csoport megalakítását. A csoportban, annak munkájának megindulásakor, mind a technikai biztosításban, mind a hadtápbiztosításban részt vevő szervek szakágainak szakértői tevékenykedtek. Ezek: fegyverzeti szakágak, páncélos- és gépjárműtechnikai szakágak, vegyivédelmi, műszaki, híradó, repülő MMSZ, felderítő, haditechnikai fejlesztés, REVA, pénzügy, a hadtáp szakágak képviselői. A technikai ágazatok képviselői az előző fejezetekben összegzett problémakörök feldolgozását végezték, míg a hadtáp szakágakat és egyben a hadtáp trőzset képviselő szakértő főleg a hadtáp szolgálatainál rendszerben lévő eszközök technikai biztosítási kérdéseivel és a két kialakulóban lévő nagy szervezeti rendszer (a technikai és a hadtáp) együttműködési kérdéseinek kidolgozásában nyújtott

²⁶ Szervezeti változások: i. m. - 57 – 58. oldal.

²⁷ Dr. Bencsik István: Az anyagi-technikai biztosítás rendszerszervezése, a további előrelépés útján. Honvédelem, 1977/2T szám.

*segítségét.*²⁸

Több doktori értekezés is készült ezekben az években, amelyek – igaz, különböző formában – érintették az integráció kérdését. A teljesség igénye nélkül néhányat megemlítek:

- Bokor Imre: Hadműveleti-harcászati rakéták anyagi-technikai biztosítása – 1966;
- Rajkó István: A technikai biztosítás korszerűsítésének főbb kérdései az összefegyvernemi magasabbegységek harctevékenységeiben – 1973;
- Fehérvári Tamás: A csapatlégvédelmi rakétakomplexumok technikai kiszolgálásának korszerűsítése a 18 hónapos kiképzési rendszer és az egyesített technikai szolgálat keretében – 1986;
- Csűrös János: A fegyverzeti és technikai biztosítás elmélete, rendszere és egyes fogalmainak elemzése – 1988.²⁹

A felsorolt tevékenységek szemléletesen mutatják, hogy a katonai tudomány művelői keresték a megoldást a felmerült problémákra.³⁰

Az integráció igénye a képzés területén is jelentkezett. A fegyverzeti szolgálat különböző szintjein vezető beosztásokban lévő tisztek harcászati-hadműveleti képzettségének emelése érdekében néhányan a ZMKA összefegyvernemi levelező tagozatán nyertek diplomát (köztük Rózsa Lajos vezérőrnagy). A szükségletek növekedésének hatására, a Honvédelmi Miniszter 05/1974. számú, május 30-án kelt utasítása alapján a ZMKA páncélos és gépjármű tanszék kibővítésével megereméltődött a fegyverzeti szolgálat technikus tisztjei hadműveleti-harcászati akadémiai szintű szakképzésének a feltétele. A lehetőség felhasználásával 1976 – 1980 között 29 fő végzett a tagozaton.³¹

²⁸ Bencsik István: Az anyagi-technikai rendszer (ATBR) szervezeti korszerűsítése (történelmi visszatekintés) Katonai Logisztika 2014/2. szám. – 104. oldal.

²⁹ Anyagi-Technikai, Egészségügyi biztosítás. HMVK Hadműveleti főcsoportfőnökség Tudományos Munkaszervezési osztály Budapest, 1990.

³⁰ Dr. Gáspár Tibor: Az anyagi-technikai integráció megvalósulása. Katonai Logisztika 2015/1. szám. – 61. oldal.

³¹ HL MN – KGY A II/B – 32: A Magyar Néphadsereg Fegyverzeti Szolgálat története.

A fegyverzeti, páncélos- és gépjárműtechnikai tanszék alapvető feladata volt a technikus tisztek olyan képzésének biztosítása, hogy „*az adjon azonos végzettséget az akadémia jelenlegi (illetve perspektív) fegyvernemi és szakszolgálati tagozataival.*”

„A technikus tisztek felsőfokú képzésének programja tartalmazza az akadémia hallgatóival szemben támasztott általános követelményeket, valamint speciális követelményként mindazon technikai biztosítással, csapatgazdálkodással, a fegyverzet-technikai eszközök üzemeltetésének szervezésével kapcsolatos ismereteket, amelyek a katonai-technikai tevékenység ellátásához szükségesek.”³²

A Honvédelmi Minisztérium 1976 – 1980. évi naptári tervének II/9. pontja egyesített javítószervezetek létrehozását határozta meg. A feladat felelősül az MN Páncélos- és Gépjárműtechnikai Szolgálatfőnökséget jelölte ki. Két szervezési irányban kezdődött el a tevékenység.

Azon helyőrségekben, ahol több katonai szervezet volt egy laktanyában, a meglévő páncélos- és gépjárműtechnikai javító-műhelyeket – béke időszakra – egy szervezetbe szervezték, a jobb kiszolgálás és a javítások minőségi színvonala emelése érdekében. Az összevont javítószervezet állományát a többi katonai szervezet szakjavítóiból vezénnyelssel biztosították a bázisalakulat javító-szervezetéhez. A kísérlet igazából nem vált be, mivel a különböző alárendeltségű szervezetek érdekei nem mindig estek egybe, sok függött az emberi tényezőktől. Az együttműködésben résztvevő felek közötti igazságtétel az előjáró szervezetek sok energiáját felemésztette.³³

A másik szervezési irányt az egyesített technikai szolgálatok és egyesített javítószervezetek kialakítása jelentette. Az egyesített technikai szolgálatban a páncélos- és gépjárműtechnikai, a fegyverzeti, a vegyvédelmi technikai, a műszaki technikai és híradó szolgálatok szakemberei vettek részt. A szervezés kísérletként jött létre, amelyben részt vettek a 9. gépesített lövész hadosztály kijelölt alakulatai, a 44. tüzérdandár, a 37. önálló pontonos hidász ezred és a 31. honi vadászpilóta ezred. Ezen alakulatoknál az állománytáblában megjelentek az egyesített technikai szolgálatok és az egyesített javítószolgálatok. Az egyesített szolgálatot a

³² HL MN – KGY A II/B – 32 /b. – 96. oldal.

³³ HL MN KGY A II/b – 44. Az MN Páncélos és Gépjárműtechnikai Szolgálatfőnökség története. III. fejezet. - 165. oldal.

parancsnok technikai helyettese irányította, aki felelősként lett kijelölve az összes technikai eszközért. A parancsnok technikai helyettese a gépesített lövész hadosztálynál, a gépesített lövész és harckocsi ezredeknél páncélos- és gépjármű- mérnök, a tüzér alakulatoknál fegyverzeti mérnök, a műszaki alakulatnál műszaki mérnök, a repülőegységénél repülőmérnök lett.³⁴

A szervezetek működését az érintett szolgálati ágak többször ellenőrizték, a tapasztalatok alapján módosításokat kezdeményeztek. Egy 1979. évi ellenőrzést követően került kiadásra a 033/1979. számú PCGTSZF intézkedés, amely a kísérlet folytatását rendelte el, és a következő feladatokat határozta meg:

- kisebb módosításokat kell végrehajtani a javító alegységek szervezeteinél;
- pontosítást igényel az egyesített technikai szolgálat híradó-, műszaki-, vegyvédelmi technikai főnök hatás- és jogköre, a hadtáp szolgálattal való együttműködés;
- részletesebb szabályozást igényel az anyaggazdálkodás és az anyaggazdálkodási szolgálat;
- ki kell dolgozni a technikai kiszolgálás és javítás tervezésének egységesebb rendszerét, pontosítani a javításokkal kapcsolatos okmányokat;
- felül kell vizsgálni a szakjavítók kiképzési programját.³⁵

Ez a kísérleti rendszer 1985-ig, a csapatszintű fegyverzeti és technikai integráció megvalósulásáig, kisebb korrekciókkal fennmaradt.

Az Anyagi-Technikai Főcsoportfőnökség (a teljeskörű integráció) koncepcióját, szervezeti felépítését és munkafolyamatait, kapcsolati rendszerét a dr. Bencsik István mk. ezredes, MNVK Agt Csf I. h. által vezetett Anyagi-Technikai Biztosítás Rendszerszervező (ATB) munkacsoport már 1983 tavaszára kidolgozta. A terv a HM Katonai Tanács elé került felterjesztésre. Czinege Lajos honvédelmi miniszter az előterjesztést helyetteseivel véleményeztette, és alapvetően az MN Hadtáp Fcsf. véleménye alapján - aki nem akart az integrációban részt venni -, csak korlátozott terjedelemmel engedélyezte megvalósítani a rendszert. Viszont el lehetett érni, hogy az FVT Főcsoportfőnök

³⁴ HL MN KGY A II/b– 44 . III. fejezet - 166. oldal.

³⁵ HL MN KGY A II/6 – 44 III. fejezet - 167. oldal.

minden anyagi-technikai (közte a hadtápra és a repülő, illetve híradó ágazatra is) tevékenységre koordinációs hatáskört kapjon.

A teljes nagyságú integráció megvalósítását később Oláh István honvédelmi miniszter rendelte el, melynek kidolgozását és érvényesítését dr. Ungvár Gyula mk. vezérőrnagy munkacsoportja végezte el.³⁶

Ennek része volt a technikai és hadtáp szolgálati ágak összevonása, az anyagi-technikai integráció, amelynek eredményeként jött létre az MH Anyagi-Technikai Főcsoportfőnökség (MH ATFCSF-ség) több mint egyéves előkészítés után, 1989. december 01-én, a Magyar Honvédség Parancsnokság részeként.

Az **MH ATFCSF-ség megalakulásával** egységes vezetés alá került **17 anyagi-technikai szolgálat** a Magyar Honvédség Parancsnokságán. 1990 – 1991-ben a fegyverzeti és technikai, valamint a hadtápszolgálatok közös szervezetbe vonásával megalakultak a katonai szervezetek anyagi-technikai szolgálatai, és megkezdődött a működés integrálása.

A főcsoportfőnöki beosztásba Kiss Sándor mk. altábornagy, helyettesül pedig Dr. Ungvár Gyula mk. vezérőrnagy került kinevezésre. Rövid idő után mindketten nyugállományba mentek, az új főcsoportfőnök Geller István mk. vezérőrnagy, helyettese pedig Dobó Péter vezérőrnagy lett.

Az **anyagi-technikai integráció célja volt**: a több évtizedes önálló fejlesztés alapján elkülönült szolgálatok munkaerő-, eszköz- és készletállománya, pénzeszközei, valamint különféle (javító-, tároló-, szállító-, nyilvántartó- stb.) kapacitásai összevont, rugalmas és gazdaságos felhasználásának és a szolgálati ágak, a katonai gazdálkodás egységes vezetésének megvalósítása.

Az **anyagi-technikai integráció tartalma volt**: a szolgálatok egységes vezetés alá rendelése; az új, egységes (integrált) szolgálat funkcionális szervezetben való megalakítása (szervezeti integráció); valamint egységes gazdálkodási módszerek kialakítása és alkalmazása a megfelelő gazdasági tevékenységekre (működési integráció).

A főcsoportfőnökség szervezete és feladatrendszere magába foglalta a beszerzést és a technológiai fejlesztés feladatait is.³⁷

³⁶ Dr. Bencsik István nyá. mk. altábornagy közlése.

A főcsoportfőnökség főbb szervezeti egységei a következők voltak:

- MH Haditechnikai Csoportfőnökség;
- MN Hadtáp Csoportfőnökség;
- MH Hadigazdálkodási Csoportfőnökség;
- MH Egészségügyi Szolgálatfőnökség;
- MH Közlekedési Szolgálatfőnökség;
- Főcsoportfőnökség közvetlen osztályok, alosztályok.³⁸

Az MH ATFCSF-ség rendeltetése volt a hadsereg anyagi, technikai, egészségügyi, közlekedési biztosításának tervezése, szervezése, a végrehajtás MH-szintű szabályozása és szakfelügyelete. Gazdálkodásirányítási hatásköre kiterjedt a szervezetébe nem tartozó, más felsőszintű anyagi gazdálkodó szervezetekre is.

Az MH csapatainál a parancsnokságok egyik vezető szerveként Anyagi-Technikai Főnökségek alakultak. Rendeltetésük volt az adott tagozat anyagi-technikai biztosításának tervezése, szervezése, vezetése és szakellenőrzése. A főnökségek szervezeti felépítése tagozatonként változó volt, általában haditechnikai, hadtáp, egészségügyi és közlekedési szervekre tagozódott.

Összefoglalva a leírtakat a következők állapíthatók meg. Az anyagi biztosítás történelmi kialakulása folyamán jött létre az integrált biztosítási rendszer, ahol a különböző szakágak egységes követelménytámasztás és vezetés alatt valósították meg a hadsereg ellátási feladatait. Ez a folyamat szakadt meg 1949-ben a Magyar Néphadseregben. A napi élet bizonyította az egységes rendszer hiányát. Többszöri kísérlet után, 1989-ben sikerült újra egységes rendszerbe szervezni az anyagi-technikai biztosítást, napjainkban nevezünk logisztikai támogatásnak.

Irodalomjegyzék

Anyagi-Technikai, Egészségügyi biztosítás. HMVK Hadművelleti főcsoportfőnökség Tudományos Munkaszervezési osztály Budapest, 1990.

Az 1961-ben történt fontosabb szervezési és személyi változások. www.mkle.net

³⁷ Gáspár Tibor (szerk.): Katonai logisztika. Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Budapest, 2009. – 21. oldal.

³⁸ A honvédelem négy éve 1990 – 1994. Zrínyi Kiadó, Budapest, 1994. – 74. oldal.

45 éves a Szárazföldi Parancsnokság. Szárazföldi Haderő. Különszám. Magyar Honvédség Szárazföldi Parancsnokság Kiadvány, 2006

Bencsik István: Az anyagi-technikai rendszer (ATBR) szervezeti korszerűsítése (történelmi visszatekintés) Katonai Logisztika 2014/2. szám. – 104. oldal.

Dr. Bencsik István: Az anyagi-technikai biztosítás rendszerszervezése, a további előrelépés útján. Honvédelem, 1977/2T szám.

Dr. Csabai Károly, dr. Móricz Lajos: Tények és adatok az 1945 és 1955 közötti évek magyar hadtörténetéhez. Hadtudomány, 1991/2. szám.

Dr. Gáspár Tibor: Az anyagi-technikai integráció megvalósulása. Katonai Logisztika 2015/1. szám.

Germuska Pál: A magyar közép-gépipar. Hadiipar és haditechnikai termelés Magyarországon 1945 és 1980 között. Argumentum Kiadó, Budapest, 2014.

45 éves a Szárazföldi Parancsnokság. Szárazföldi Haderő. Különszám. Magyar Honvédség Szárazföldi Parancsnokság Kiadvány, 2006

HL HM parancsok 1960 – 1963. 4. doboz

HL MN – KGY A II/B – 32: A Magyar Néphadsereg Fegyverzeti Szolgálat története.

HL MN – KGY A II/B – 32/b. A Magyar Néphadsereg Fegyverzeti Szolgálatfőnökség rövid története, 1948 – 1980 közötti időszak.

HL MN KGY A II/b – 44. Az MN Páncélos és Gépjárműtechnikai Szolgálatfőnökség története. III. fejezet

Honvédségi közlöny 1962/6. szám – 64. oldal. www.mkle.net

Markó György: A Honvédelmi minisztérium szervezete 1945 – 1956. Argumentum Kiadó, 2011.

Maruzs Roland: Tábornoki kar 1945 – 1956. HK Hermanos Kiadó, Szeged, 2011.

Osváth Imre: Bástya a béke frontján. Magyar haderő és katonapolitika 1945 – 1956. AQUILA Kiadó, 1998.

Szervezeti változások a második világháború után a haderőreform kezdetéig. MHVK Hadműveleti Főcsoportfőnökség. Tudományos Munkaszervezési Osztály, 1990.